

Plan

Diarienummer
511-7953-2015

Borgen; Hellmans hage SE0720463

Bevarandeplan för Natura 2000-område

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Foto: mostphotos.se.

Fakta om området

Fastställd av Länsstyrelsen: 2018

Namn och områdeskod: Borgen; Hellmans hage, SE0720463

Län: Jämtlands län

Kommun: Berg

Skyddsstatus: SAC (Special Area of Conservation/Särskilt bevarandeområde)

Ägandeförhållanden: Enskilda markägare

Areal: 1,3 hektar

Utgiven av

Länsstyrelsen Jämtlands län

November 2018

Tryck

Länsstyrelsens tryckeri, Östersund 2018

Löpnummer

2018:231

Diarienummer

511-7953-2015

Publikationen kan laddas ner från Länsstyrelsens hemsida
www.lansstyrelsen.se/jamtland

Innehållsförteckning

Natura 2000	4
Bevarandeplan	4
Tillståndsplikt och samråd	4
Karta och kartverktyg	5
Förklaring av begrepp.....	6
Ingående naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet	8
Bevarandesyfte	9
Beskrivning av området	10
Beskrivning av arter/livsmiljöer	11
Bevarandestatus idag	11
Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?	11
Bevarandemål för arter/livsmiljöer	14
Fuktängar med blåttåtel eller starr (6410)	14
Höglänta slåtterängar (6520)	14
Violett guldvinge (4038)	14
Bevarandeåtgärder	15
Uppföljning av bevarandemål	16
Naturtypskarta.....	17

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att reducera risken för utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I art- och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fågelarter i vårt land.

Bevarandeplan

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är skyddat som naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området innehållandes bevarandesyfte, bevarandemål och en förteckning av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, till exempel skydd eller skötsel, ska också beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information om områdets förutsättningar kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, till exempel skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

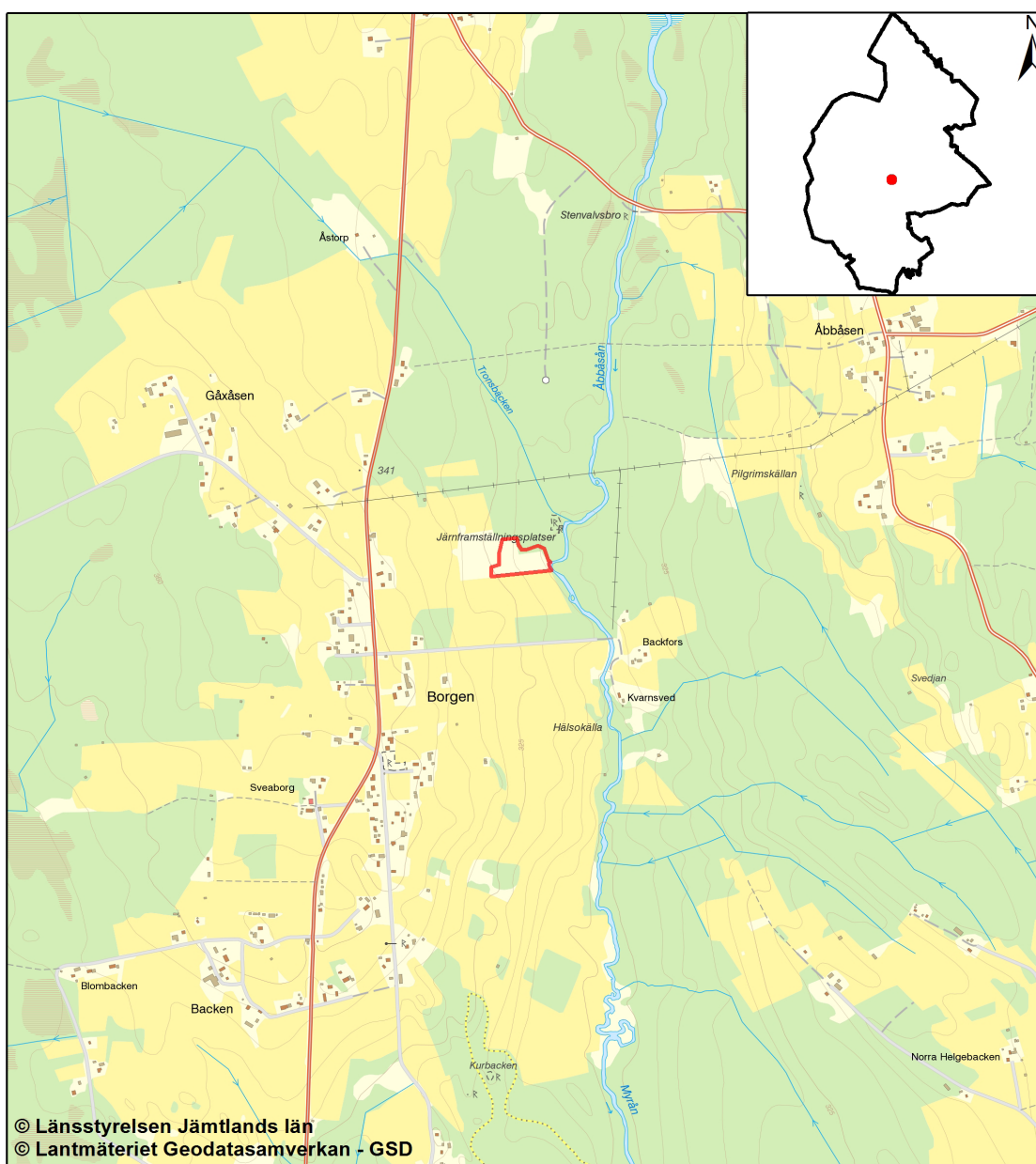
Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap.27–29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Karta och kartverktyg

Aktuell information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt Natura 2000-område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på "kartverktyget skyddad natur". I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information. Karta över naturtyper hittas efter sökning av område, gå till fliken Kartskikt, avmarkera allt och under Naturtypskarteringar, lägg till Natura naturtypskartan (NNK) och välj Naturtyper (ytor, linjer, punkter). Det finns även möjlighet att ladda ner naturtypskartan som shp-fil. För mer information, se Länsstyrelsens hemsida.

Här nedan finns en översigtskarta över områdets belägenhet. En naturtypskarta finns i slutet av denna bevarandeplan.

Teckenförklaring

Borgen; Hellmans hage

Förklaring av begrepp

Bevarandesyfte

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är alltid att upprätthålla de förtecknade naturtyperna och arterna i "gynnsam bevarandestatus".

Bevarandemål

Bevarandemålen beskriver vad bevarandesyftet innebär i praktiken för förtecknade naturtyper och arter. Målet skall alltså, helst med hjälp av mätbara parametrar, beskriva vad gynnsam bevarandestatus för aktuell art eller naturtyp innebär. Föreligger redan gynnsam bevarandestatus sätts bevarandemålen ofta så att nuvarande förhållanden ska bibehållas.

Bevarandestatus

Bevarandestatus för en naturtyp bestäms av de faktorer som påverkar naturtypen och dess typiska arter. Med påverkan avses något som på lång sikt kan förändra naturtypens naturliga utbredning, struktur, funktion, eller förändra de typiska arternas möjlighet till överlevnad. En naturtyps bevarandestatus anses gynnsam när:

- » dess naturliga eller hävdbevingade utbredningsområde och de ytor den täcker inom detta område är stabila eller ökande, och
- » den särskilda struktur och de särskilda funktioner som är nödvändiga kommer att finnas under en överskådlig framtid, och
- » bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.

Bevarandestatus för en art bestäms av de faktorer som påverkar arten och som på lång sikt kan förändra den naturliga utbredningen eller storleken hos dess populationer. En arts bevarandestatus anses som gynnsam när:

- » uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli livskraftigt och
- » artens naturliga eller hävdbevingade utbredningsområde inte minskar inom en överskådlig framtid, och
- » det kommer att fortsätta finnas en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer skall bibehållas på lång sikt.

Habitat

Med habitat menas en miljö som är lämplig för en viss art att leva i. I denna bevarandeplan används begreppet naturtyp ofta som synonym till habitat.

Koder

Varje naturtyp och art som omfattas av art- och habitatdirektivet eller fågeldirektivet har en speciell kod. Förteckningen över koder för arter och naturtyper som återfinns i Sverige hittas på Naturvårdsverkets hemsida: <http://www.naturvardsverket.se>

Dessutom har alla Natura 2000-områden en unik kod.

Prioriterad art eller naturtyp

Utpekade som prioriterade i art- och habitatdirektivet eftersom Sverige som medlem i EU har ett särskilt ansvar för dessa. Prioriterade arter och naturtyper är ofta de mest hotade och/eller så finns deras huvudsakliga utbredningsområde inom EU.

Rödlistad art

Rödlistan är en nationell sammanställning av arters status (utdöenderisk) inom landets gränser. Arternas status bedöms med hjälp av ett antal kriterier som omfattar skattningar av populationsstorlek, förekomst, utbredning och trender. Utifrån en sammantagen bedömning placeras arterna i olika rödlistekategorier. Läs mer på Artdatabankens hemsida: <http://www.artdatabanken.se>

Typisk art

Indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på förändringar.

Ingående naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet

Området är utpekad att ingå i nätverket Natura 2000 enligt art och habitatdirektivet. I tabellerna nedan redovisas samtliga i området påträffade arter och naturtyper som legat till grund för detta. Resterande areal upp till områdets totala areal uppfyller idag inte kriterierna för någon av de naturtyper som ingår i art- och habitatdirektivet.

Tabell 1. Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet.

Kod	Naturtyp	Uppskattad areal	Bevarandestatus
6410	Fuktängar med blåttåtel eller starr	0,56 hektar	Gynnsam
6520	Höglänta slätterängar	0,68 hektar	Gynnsam

Tabell 2. Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet.

Kod	Art	Bevarandestatus
4038	Violett Guldvinge	Gynnsam

Bevarandesyfte

(enligt 17§ Förordning om områdesskydd)

Syftet med Natura 2000-området är att de naturtyper och arter som finns i området (se ovan) ska bevaras långsiktigt. Varje naturtyp och art ska bidra till att en gynnsam bevarandestatus kan uppnås inom en större region. Detta område utgör därför en viktig del i det ekologiska nätverk som är Natura 2000.

Det främsta bevarandesyftet är att bevara höglänta slätterängar, fuktängar och naturtypernas kvaliteter som lokaler för de ingående typiska och karaktäristiska arterna.

Beskrivning av området

Byn Borgen ligger i ett storslaget odlingslandskap som sluttar ner mot Åbbåns dalgång. Natura2000-området, som kallas Hellmans hage, ligger intill ån längst ner i slutningen, ca 320 m ö h.

Ängen är småkuperad med omväxlande friska och fuktiga partier. I väster avgränsas den av en betesmark med lägre naturvärden och i norr och öster av ungskog. Ett relativt sentida djupt dike avgränsar området i söder. Området är en av landets största brunkulllokaler och ett populärt utflyktsmål i samband med brunkullornas blomning.

Området har sannolikt en lång hävdhistoria. Ängen återfinns på en karta från storskiftet 1767-1768. Det område som i dag utgörs av Natura2000-område benämndes då Cherstiänge och Storänge. En lada fanns i varje område och i Storänge fanns en kalkälla. På den gamla kartan är området upptaget som sidvallsäng och ängsmarkerna stäcker sig ända ner till ån. I dag omges ängsmarken av skog och åkrar. En del av det område som i dag klassas som höglänt slätteräng har tidigare brukats som åker och är svagt gödselpåverkad. Marken har börjat magras ut och hävdgynnad flora vandrar in. De fuktiga delarna av hagen utgörs av kalkfuktäng. Hävdgynnad flora finns i riklig mängd över hela området. Listan på hävdgynnade arter som återfinns i området är lång. Där växer bl.a. bockrot, darrgräs, hirsstarr, hundstarr, rosettjungfrulin, kattfot, knagglestarr, käringtand, låsbräken, ormröt, prästkrage, rökämpar, ängsskallra, slätterfibbla, slätterblomma, stagg, vårbrodd, vitmåra och de rödlistade arterna fältgentiana och brunkulla. Artsammansättningen på de höglänta slätterängarna och kalkfuktängarna har skapats genom den långvariga slätterhävden. Bland de hävdberoende arterna som återfinns i Hellmans hage är de flesta anpassade till slätter. För att uppnå gynnsam bevarandestatus i framtiden är därför slätter vid traditionell tidpunkt ett bättre alternativ än bete.

Den östligaste delen av Natura 2000-området är kraftigt igenväxt och man ser inte längre ån från hagen. I dag sköts marken med slätter och hävden är god. Under perioder av svag hävd har dessa delar förbuskats och ohävdsvegetation, framförallt älggräs och tuvtåtel, har fått ordentligt fäste. Under senare år har det fuktiga partiet röjts, men det återstår fortfarande mycket arbete innan man får bukt med slyuppslag och ohävdvegetation.

I början av 2010-talet drev Länsstyrelsen Life-projektet Foder och fägring. Borgen; Hellmans hage är ett av de områden som ingick i projektet, och genomgick då en restaurering som innebar både röjning och markrestaurering.

Beskrivning av arter/livsmiljöer

Vallens rika flora är typisk för naturlig fodermark. Den hävdade delen utgörs av höglänt slåttermark.

Bevarandestatus idag

De höglänta slåtterängarna och fuktängarna är beroende av hävd för att naturvärdena ska gynnas och bevaras. Historiskt har dessa marker hävdats genom slåtter och flera av de arter som finns i området är anpassade till det. Vid Borgen; Hellmans hage finns det många hävdgynnade arter, och vid uppföljningen 2013 och 2015 konstaterades att området sköts bra och att restaureringen varit lyckad.

Bevarandestatus för ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet:

Kod	Naturtyp	Uppskattad areal	Bevarandestatus
6410	Fuktängar med blåttåtel eller starr	0,56 hektar	Gynnsam
6520	Höglänta slåtterängar	0,68 hektar	Gynnsam

Bevarandestatus för ingående arter enligt art- och habitatdirektivet:

Kod	Art	Bevarandestatus
4038	Violett Guldvinge	Gynnsam

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Här beskrivs de viktigaste hoten vi idag känner till mot Natura 2000-området. Andra hot som idag är okända kan bli aktuella i framtiden liksom mer storskaliga och diffusa hot såsom t.ex. klimatförändringar och luftburna föroreningar. I denna bevarandeplan har ingen hänsyn tagits till detta.

Nedan beskrivs generella hotbilder för hela Natura2000-området samt även naturtypsvisa och artspecifika hotbilder.

Observera att all verksamhet som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område är tillståndspliktig. Eventuella hotbilder som ej redovisas nedan är därför inte undantagna från tillståndsplikt. Kontakta Länsstyrelsen för vidare information.

Generella hotbilder

- » Spridning av t.ex. kalk, aska och gödningsämnen kan ge drastiska förändringar på vegetationens artsammansättning.
- » All form av markexploatering.
- » Terrängkörning eller annan aktivitet som leder till omfattande markslitage eller snöpackning.

- » Hårt besökstryck. Ett allt för hårt besökstryck kan leda till nedtrampning av vegetationen.
- » Förändringar av hydrologin.
- » Inplantering av främmande arter.

Hotbilder för naturtyper

FUKTÄNGAR MED BLÅTÅTEL ELLER STARR (6410)

- » Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- » Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- » Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.
- » Överbete. Alltför intensivt betetryck påverkar naturtypen negativt. Risken för överbete är dock inte lika stor i fuktiga marker som i torra.
- » Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.
- » Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- » Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.
- » Kväveläckage från angränsande marker påverkar floran negativt.
- » Dräneringar som torkar ut naturtypen.
- » Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- » Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.

HÖGLÄNTA SLÅTTERÄNGAR (6520)

- » Spridning av t.ex. kalk, aska och gödningsämnen kan ge drastiska förändringar på vegetationens artsammansättning.
- » Uppförande av nya byggnader (fritidshus) eller annan markexploatering.
- » Terrängkörning eller annan aktivitet som leder till omfattande marksлитage eller snöpackning.
- » Hårt besökstryck. Ett allt för hårt besökstryck kan leda till nedtrampning av vegetationen och försvåra slåttern.
- » All form av markavvattning eller annan påverkan på hydrologin.
- » Inplantering av främmande arter.

Hotbilder för arter

VIOLETT GULDVINGE (4038)

Violett guldvinge hotas av upphörd traditionell hävd. Larvutvecklingen gynnas av slåtter och höbärgning då ormroten är hävdberoende samtidigt som ökad solexponering av marken ger en gynnsam livsmiljö för larven. Bryts hävden konkurreras den lågvuxna och solälskande ormroten snabbt ut.

Modern ensilageteknik är mindre väder- och tidpunktsmässigt bunden slåttermetod. Det finns starka skäl att misstänka att detta leder till att slåttaren oftare infaller under ett kritiskt skede i artens livscykel, eller på annat sätt missgynnar arten.

Slätterängar har i stor omfattning planterats med gran då jordbruket upp-hört eller förändrats.

Förändrad hydrologi. Markavvattning som eliminerar översilningsytor i både hagmark och gläntrik skogsmark.

Violett guldvinge missgynnas av fragmentering då artens livsmiljöer i hög grad har gått förlorade.

Bevarandemål för arter/livsmiljöer

Fuktängar med blåttåtel eller starr (6410)

Areal och utbredning:

Arealen naturtyp ska vara minst 0,56 hektar.

Struktur och funktion:

Den totala krontäckningen av träd och buskar uppgår till max 5 %.

Igenväxningsvegetation med buskar och småträd ska inte förekomma.

Vegetationshöjden efter betessäsongens slut ska uppgå i genomsnitt till 5-10 cm.

Typiska arter:

Typiska arter förekommer i medeltal med minst 1,7 arter per provyta.

Höglänta slätterängar (6520)

Areal och utbredning:

Arealen naturtyp ska vara minst 0,68 hektar.

Struktur och funktion:

Den totala krontäckningen av träd och buskar uppgår till max 5 %.

Igenväxningsvegetation med buskar och småträd ska inte förekomma.

Vegetationshöjden efter betessäsongens slut ska uppgå i genomsnitt till 5-10 cm.

Typiska arter:

Typiska arter förekommer i medeltal med minst 1,7 arter per provyta.

Violett guldvinge (4038)

Areal och utbredning:

Det ska finnas minst 5 individer av Violett guldvinge i området vid varje uppföljningstillfälle.

Bevarandeåtgärder

Fortsatt hävd genom bete eller slåtter är en förutsättning för att områdets naturvärden ska gynnas och bevaras.

Restaureringsåtgärder har gjorts, och nu efter slutförd restaurering räcker det med att hålla efter slyuppslag och genomföra slåtter årligen.

Uppföljning av bevarandemål

Uppföljning kommer att ske regelbundet vart 6-12 år enligt Naturvårdsverkets riktlinjer för uppföljning av arter och naturtyper.

Naturtypskarta

Länstyrelsen Jämtlands län

Postadress: 831 86 Östersund
Besöksadress: Residensgränd 7
Telefon: 010-225 30 00
jamtland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/jamtland